

LIETUVOS STUDENTŲ SĄJUNGOS AUKŠTOJO MOKSLO VIZIJOS GAIRĖS STUDIJŲ KOKYBĖS SAMPRATA

Lietuvos studentų sąjunga (toliau – LSS), kaip vienintelė nacionalinė organizacija, atstovaujanti Lietuvos studentų interesams, kas trejus metus atnaujina Studijų kokybės sampratos vizijos gaires, siekiant reaguoti į kintančią aukštojo mokslo aplinką, studentų poreikius ir patirtis, nacionalinės politikos pokyčius bei tarptautines tendencijas.

Aukštojo mokslo sistema šiandien susiduria su kompleksiniais pokyčiais – spartėjančia skaitmenizacija ir dirbtinio intelekto integracija, augančiu studijų lankstumo poreikiu, socialinės įtraukties didinimu, akademinės etikos užtikrinimu bei būtinybe vystyti į studentą orientuotą studijų modelį.

Šios gairės nėra vien teorinis dokumentas – tai kryptis LSS atstovavimo veiklai studijų kokybės klausimais, keliamiems prioritetams ir dialogui su sprendimų priėmėjais. Vizijoje apibrėžiama, kokią studijų kokybę studentai mato kaip siektiną: prieinamą, į studentą orientuotą, etišką, lankščią, socialiai teisingą ir grindžiamą nuolatine kokybės kultūra, kurioje studentai turi realias galimybes dalyvauti sprendimų priėmime.

LSS studijų kokybę supranta kaip vientisą ir nuoseklų procesą, apimančią visą studento akademinį kelią. Ji prasideda nuo kokybiško abituriento pasirengimo studijoms ir informuoto studijų pasirinkimo, tęsiasi per skaidrų, įtraukų ir lankstų priėmimo procesą bei kokybišką, į studentą orientuotą studijavimo patirtį ir baigiasi su absolvento sėkminga integracija į darbo rinką bei visuomenę. Siekiant užtikrinti visapusišką studijų kokybės dermę, nė vienas iš šių etapų negali būti atsietas.

LSS siekia aukštojo mokslo sistemos, kurioje studijų kokybė būtų suprantama kaip visapusiška studento mokymosi patirtis, peržengianti vien formalių reikalavimų atitikties ribas.

STUDIJŲ TURINYS

Lietuvos studentų sąjunga tiki, kad studijų programos vykdymo metodai, tikslai ir numatomi rezultatai turi būti logiški ir realiai įgyvendinami. Kiekviename studijų etape studentas turi aiškiai suprasti, kokias kompetencijas ugdo(si), o numatyti studijų rezultatai neturi likti tik deklaratyvūs – jie privalo atsispindėti studento gebėjimuose. LSS mano, kad studijų turinys turi būti orientuotas į plačiąją aukštojo mokslo paskirtį: ne tik suteikti specifinę kvalifikaciją, bet ir ugdyti visapusiškai išsilavinusį bei kritiškai mąstantį asmenį.

LSS pabrėžia, kad studijų turinyje privaloma derinti fundamentalų mokslo žinių įsisavinimą su gebėjimu analizuoti šiuolaikinį mokslą bei dalyvauti tyrimuose. Studijų programos neturi būti statiškos ar vystomos inertiškai – siekiant mokslo ir studijų vienovės, jos privalo būti nuolat atnaujinamos, integruojant naujausius mokslinius tyrimus, inovacijas bei reaguojant į visuomenės tendencijas ir globalius iššūkius. LSS laikosi pozicijos, kad šiuolaikinis studentas turi būti matomas ne kaip pasyvus žinių vartotojas, o kaip aktyvus mokslo ir naujų žinių kūrėjas, todėl aukštosios mokyklos privalo užtikrinti visiems studentams prieinamas ir realias galimybes įsitraukti į mokslinę veiklą bei vykdyti tyrimus nuo pat pirmosios studijų pakopos pradžios. Pirmosios pakopos studijos turi būti erdve studento moksliniam potencialui skleisti, įsitraukimui į šiuolaikinius tyrimus ir savęs išbandymui tyrėjo rolėje.

Nors LSS tiki, kad dalyvavimas mokslinėje veikloje turi būti savanoriškas, identifikuoja kritinę sistemos spragą: vėlesniuose akademinio ir profesinio kelio etapuose – magistrantūroje, doktorantūroje ar rezidentūroje – mokslinė patirtis išlieka esminiu reikalavimu. Atsižvelgiant į tai, LSS tiki, kad aukštosios mokyklos turi peržengti formalaus galimybių deklaravimo ribas ir vykdyti nuolatinį, tikslingą studentų skatinimą įsitraukti į mokslinę ar taikomąją mokslo veiklą.

Aukštasis mokslas turėtų ugdyti kritiškai mąstančias asmenybes, kurios gebėtų lanksčiai adaptuotis prie nuolat kintančios darbo rinkos ir visuomenės poreikių. Vertinant studijų turinį, būtina išlaikyti aukštojo mokslo misijų pusiausvyrą, kad studentų bei absolventų pažangos kriterijų neužgožtų vien į darbo rinką orientuoti rodikliai. Absolvento gebėjimas prisitaikyti prie profesinių iššūkių taip pat priklauso nuo tobulinamų bendrųjų kompetencijų, kurios turi būti neatsiejama studijų dalis. Pabrėžiama, kad šiuolaikiniai specialybiniai ir visuomeniniai iššūkiai yra kompleksiniai, todėl studijų procese būtina skatinti tarpdiscipliniškumą, leidžiantį studentams integruoti skirtingų sričių žinias sprendžiant sudėtingas problemas. Tik per visapusišką stebėsenos modelį – derinant studijų kokybės išorinį vertinimą su vidiniu kokybės užtikrinimu bei nuolatinio dialogo tarp akademinės bendruomenės ir socialinių partnerių – bus užtikrintas studijų programų aktualumas bei jų gebėjimas atliepti ateities iššūkius.

Lietuvos studentų sąjunga pabrėžia, kad ECTS kreditai privalo būti naudojami kaip skaidrumą ir studijų kokybę užtikrinantis įrankis, tiesiogiai grindžiamas realiu studento krūviu. Studijų programos sandaroje turi būti užtikrintas proporcingas studijų krūvio paskirstymas per visą studijų laikotarpį, kategoriškai vengiant nepagrįstos akademinės apkrovos semestrų pabaigoje. Atsižvelgiant į tai, LSS pažymi kaupiamojo vertinimo sistemos plėtros ir didesnio tarpinių atsiskaitymo reikšmingumą svarbą. Svarbu integruoti atsiskaitymų metodus, kurie skatintų kritinį mąstymą, kūrybiškumą bei gebėjimą dirbti komandoje. Trumpi baigiamųjų patikrinimų ir (arba) egzaminų laikotarpiai yra neproduktyvūs, keliantys nereikalingą stresą ir psichologinį spaudimą. Studijų rezultatų pasiekimų vertinimo procesas turėtų būti paskirstytas tolygiai semestro eigoje, tokiu būdu studijų turinio tikslai ir rezultatai yra pasiekiami produktyviau ir tikslingiau. Tokia sistema suteikia studentui savalaikį grįžtamąjį ryšį, leidžiant esamas spragas ištaisyti dar nepasibaigus studijų dalykui, o studijų procesas tampa produktyvus ir orientuotas į realų kompetencijų ugdymą, o ne tik formalų rezultatų fiksavimą.

STUDIJŲ MODELIS IR LANKSTUMAS

LSS vertinimu, šiuolaikinis studijų modelis aukštojoje mokykloje turi būti grindžiamas į studentą orientuotą studijų (angl. student-centred learning) principu. Remiantis Europos aukštojo mokslo erdvės kokybės užtikrinimo standartais ir gairėmis (ESG, 2015), institucijų požiūris į mokymąsi ir dėstymą turi gerbti studentų įvairovę bei jų poreikius, pripažįstant studentus kaip aktyvius studijų proceso dalyvius, turinčius galimybę pasirinkti individualius mokymosi būdus ir tempą. Tačiau šis požiūris neturėtų apsiriboti vien mokymo(si) organizavimu – studentas privalo būti pripažįstamas aukštojo mokslo procesų bendrakūrėju, dalyvaujančiu studijų programų rengime ir atnaujinime, kokybės užtikrinimo procesuose bei priimančiu institucinius sprendimus. LSS vertinimu, kokybės užtikrinimo procesai privalo sudaryti galimybes individualizuoti studijų procesą, pripažinti neformaliu būdu įgytas kompetencijas ir remti mokymąsi visą gyvenimą, tačiau akcentuoja, kad studijų formų plėtra negali būti grindžiama mažesniais kokybės reikalavimais ar silpnesne akademinė parama tam tikroms studentų grupėms. Nuoseklus požiūris į studijų individualizavimą yra būtinas ne tik užtikrinant vidinę studijų kokybę, bet ir sudarant pamatines sąlygas sėkmingam tarptautiniam bendradarbiavimui bei studentų pasirengimui veikti globalioje aplinkoje.

LSS pabrėžia, kad tarptautiškumas turi būti suvokiamas kaip studijų kokybės dedamoji, o ne tik kaip priemonė pritraukti tarptautinius studentus. Jis turi būti organiškai integruotas į studijų turinį, mokymosi rezultatus ir kokybės užtikrinimo procesus, taip stiprinant studentų pasirengimą veikti daugiakultūrinėje visuomenėje. Tarptautinė akademinė aplinka sudaro sąlygas tarpkultūrinių kompetencijų ugdymui, skirtingų perspektyvų integravimui į studijų procesą bei akademinį standartų palyginamumą tarptautiniu mastu. Studijų modelis turi užtikrinti realias galimybes studentų bei dėstytojų mobilumui ir studijų rezultatų pripažinimui užsienyje, garantuojant, kad tarptautiškumo plėtra visada būtų derinama su vienodais kokybės reikalavimais visiems studentams.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, 2025) išvadose akcentuojama, kad pernelyg griežtas studijų programų reglamentavimas Lietuvoje slopina inovacijas ir trukdo studijų pasiūlai operatyviai reaguoti į mokslo, ekonomikos bei visuomenės pokyčius. Siekiant pašalinti šiuos barjerus, būtina peržiūrėti galiojantį reglamentavimą ir sudaryti teisinės prielaidas vykdyti visiškai nuotolines studijų programas bei plėtoti nacionalinę mikrokredencialų sistemą. LSS pabrėžia kritinį faktą, kad 2022–2023 m. duomenimis, Lietuva išlieka vienintele EBPO šalimi, kurioje aukštosioms mokykloms vis dar neleidžiama savarankiškai siūlyti visiškai nuotolinio studijų modelio. Vertinant pandemijos metu įgytą patirtį, LSS laikosi pozicijos, kad aukštosioms mokykloms turi būti suteikta didesnė autonomija renkantis studijų formą, siekiant esmingai didinti aukštojo mokslo prieinamumą, tarptautiškumą ir lankstumą, tačiau pabrėžia, kad studijų formų plėtra negali būti vykdoma studijų kokybės sąskaita ir turi būti derinama su metodinėmis gairėmis ir tinkamu finansavimu, užtikrinančiu reikiamą technologinę infrastruktūrą bei dėstytojų kompetencijų kėlimą. EBPO duomenys rodo, kad didžiausi iššūkiai organizuojant skaitmenines studijas yra laiko sąnaudos kuriant kokybiškus kursus, praktikos organizavimas nuotoliniu būdu, vertinimo procesai ir skaitmeninė atskirtis. Atsižvelgiant į tai, LSS pabrėžia, kad valstybė ir aukštosios mokyklos privalo užtikrinti reikiamą technologinę infrastruktūrą bei priemones (įrangą, interneto prieigą ir kt.) socialiai pažeidžiamoms grupėms, užtikrinant, kad studijų skaitmenizavimas netaptų nauju barjeru siekiant aukštojo mokslo. LSS mano, kad studijų modelis turi būti grindžiamas lankstumo ir prieinamumo principais, sudarant galimybes vykdyti kontaktines, mišriasias ir visiškai nuotolines studijas, užtikrinant, kad nepriklausomai nuo pasirinktos studijų formos būtų pasiekiami tie patys studijų rezultatai. Taip pat pabrėžiant, kad studijų modelio lankstumas turi būti suvokiamas ne kaip išimtis ar individualus susitarimas, o kaip sisteminis kokybės elementas, įtvirtintas nacionaliniu reglamentavimu.

Viena iš studijų lankstumo įgyvendinimo priemonių yra mikrokredencialai. Atsižvelgiant į sparčią darbo rinkos ir technologinę kaitą, aukštasis mokslas nebegali būti suvokiamas kaip vienkartinis gyvenimo etapas, todėl mokymasis visą gyvenimą turi tapti neatsiejama aukštojo mokslo sandaros dalimi. Mikrokredencialai gali sudaryti galimybes persikvalifikuoti, įgyti papildomų kompetencijų ar alternatyviu keliu patekti į aukštąją mokyklą, kartu užtikrinant vienodus pripažinimo ir perkeliavimo standartus visiems švietimo paslaugų tiekėjams. LSS siekia, kad mikrokredencialai būtų sistemingai integruoti į aukštojo mokslo sandarą, užtikrinant sistemos kokybės kontrolę, aiškų reglamentavimą bei sudarant galimybes mikrokredencialų pripažinimui kaupiant kreditus formaliam ir neformaliai išsilavinimui įgyti. LSS pabrėžia, kad mikrokredencialų sistema turi būti grindžiama prieinamumo principu. Ji turi sudaryti realias galimybes įgyti ar atnaujinti kompetencijas asmenims, kurie dėl finansinių, geografinių, šeiminių, sveikatos ar kitų aplinkybių negali dalyvauti tradicinėse studijose. LSS tiki, kad mikrokredencialai gali tapti veiksmingu įrankiu, tačiau tik tuo atveju, jei jų prieinamumas ir finansavimo modelis neužkrauna papildomos naštos besimokantiejiems. Kadangi mikrokredencialų sistema neišvengiamai grindžiama

lankstesnėmis ir trumpesnėmis trukmėmis mokymosi formomis, jos plėtra yra tiesiogiai susijusi su studijų skaitmenizavimu, todėl skaitmenizavimas turi tapti pamatu tvariam mikrokredencialų sistemos įteisinimui.

Studijų modelio lankstumas neišvengiamai kelia klausimą, kaip turėtų būti vertinamas lankomumas aukštojoje mokykloje. LSS vertinimu, į privalomą lankomumą reikia žiūrėti iš akademinės laisvės ir studijų kokybės perspektyvos. Daugumoje Europos aukštojo mokslo erdvės šalių (Europos studentų sąjunga, 2024) laikoma, kad privalomas lankomumas riboja studentų mokymosi laisvę – galimybę spręsti, kur, kada ir kaip mokytis. Akademinėje literatūroje (Macfarlane, 2016) taip pat pažymima, kad dėmesys privalomam lankomumui dažnai pakeičia dėmesį realiems mokymosi rezultatams ir studijų kokybei. LSS laikosi pozicijos, kad lankomumas ar fizinis buvimas negali būti laikomas studijų rezultatų pasiekimo vertinimo metodu. Studijų kokybė turi būti grindžiama aiškiai apibrėžtais mokymosi rezultatais ir įgytomis kompetencijomis, o ne formaliu dalyvavimo sekimu. Taigi LSS laikosi pozicijos, kad lankomumas negali būti laikomas savarankiška studijų kokybės užtikrinimo priemone, o dalyvavimo reikalavimai gali būti taikomi tik tais atvejais, kai jie yra objektyviai būtini studijų rezultatams pasiekti, ir visuomet turi numatyti lanksčias bei įtraukias alternatyvas, atliepančias skirtingus studentų poreikius.

STUDENTAS IR DĖSTYTOJAS

Lietuvos studentų sąjunga laikosi pozicijos, kad tinkamas studento ir dėstytojo tarpusavio ryšys įprasmina aukštojo mokslo paskirtį – naujausių žinių perdavimą iš kartos į kartą ir jų sklaidą visuomenėje bei bendradarbiavimą siekiant aukštojo mokslo pažangos.

Lietuvos studentų sąjunga tiki, kad dėstytojų didaktinis pasirengimas yra būtina studijų kokybės sąlyga. Dėstytojo didaktinės kompetencijos – tai integruota profesinių žinių, praktinių gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma, leidžianti dėstytojui kryptingai projektuoti studijų turinį, veiksmingai organizuoti ir įgyvendinti studijų procesą, taikyti moksliskai pagrįstas metodologijas, vertinti studentų pasiekimus ir studijų tikslų įgyvendinimą bei, remiantis vertinimo ir refleksijos rezultatais, nuolat tobulinti pedagoginę praktiką ir studijų kokybę. Remiantis 2025 m. ŠMSM Esamos situacijos apie dėstytojų didaktinių kompetencijų tobulinimą, vertinimą ir pripažinimą aukštosiose mokyklose analize, LSS tiki, kad šiuolaikinės aukštojo mokslo sistemos transformacijos, grindžiamos kokybės, tarptautiškumo ir į studentą orientuoto mokymosi principais, iš esmės keičia dėstytojo vaidmenį: dėstytojas tampa ne tik žinių perteikėju, bet ir mokymosi proceso fasilitatoriumi, gebančiu kurti įtraukų, kompetencijomis grįstą studijų procesą. Todėl dėstytojų didaktinių kompetencijų tobulinimas, jų vertinimas ir pripažinimas tampa vienu iš esminių aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo elementų. Šiuo metu stebima kritinė sisteminė spraga: EBPO (2025) duomenimis, Lietuvos aukštosiose mokyklose dėstytojų darbas vis dar vertinamas iš esmės pagal mokslines publikacijas, neatsižvelgiant į jų didaktines kompetencijas, tačiau LSS tiki, kad didaktinis rengimas turi būti sistemingas ir privalomas, o įdarbinant bei atestuojant dėstytojus, jų didaktinės kompetencijos turi būti vertinamos lygiavertiškai moksliniams pasiekimams.

Lietuvos studentų sąjunga pabrėžia, kad dėstytojų didaktinės kompetencijos yra pamatinis studijų kokybės veiksnys, tiesiogiai formuojantis studentų mokymosi patirtį, todėl šios kompetencijos privalo būti nuosekliai tobulinamos visuose akademinės karjeros etapuose. Šiuolaikinio aukštojo mokslo paradigma reikalauja gebėjimo efektyviai konstruoti į studentą orientuotas mokymo(si) veiklas, taikyti aktyvius metodus bei užtikrinti skaidrų pasiekimų vertinimą, grindžiamą savalaikiu ir konstruktyviu grįžtamoju ryšiu.

LSS pabrėžia, kad stipri grįžtamojo ryšio kultūra yra neatsiejama kokybiško studijų proceso dalis. LSS tiki, kad grįžtamasis ryšys turi būti reguliarus, aiškus ir suprantamas studentui, kad jis padėtų įvardinti stipriausias puses bei tobulintinas sritis. LSS taip pat akcentuoja, kad grįžtamasis ryšys turi būti abipusis – studentai turi turėti saugią galimybę išsakyti savo nuomonę apie studijų procesą, o dėstytojai – būti atviri pastaboms ir pasirengę tobulėti. LSS vertinimu, atvira ir pagarbi komunikacija tarp dėstytojo ir studento stiprina pasitikėjimą, didina motyvaciją ir prisideda prie geresnių studijų rezultatų.

Sparčios skaitmenizacijos sąlygomis kritinę reikšmę įgyja skaitmeninė didaktika, apimanti ne tik virtualių mokymosi aplinkų bei interaktyvių įrankių valdymą, bet ir etišką bei atsakingą dirbtinio intelekto integravimą, kartu besąlygiškai užtikrinant studentų duomenų privatumą ir saugumą. Remiantis LSS atlikto akademinio sąžiningumo indekso tyrimo (2022) duomenimis, 80% tyrime dalyvavusių studentų mano, kad akademinio sąžiningumo paplitimą lemia dėstytojų parenkamos užduotys. Siekiant mažinti akademinio nesąžiningumo riziką, dėstytojai privalo diversifikuoti užduotis, atsisakyti tik atmintimi grįsto testavimo ir orientuotis į praktinį žinių taikymą bei kritinį mąstymą. LSS pabrėžia būtinybę tikrinti ne tik galutinį atsiskaitymo rezultatą, bet ir jo rengimo eigą, taip užtikrinant individualų studento indėlį, tačiau mano, kad skaitmeninės stebėjimo priemonės turėtų būti naudojamos tik išskirtiniais atvejais, užtikrinant studentų privatumą, duomenų apsaugą ir vengiant nepagrįsto psichologinio spaudimo.

LSS vertinimu, sėkmingas studijų procesas neįsivaizduojamas be sistemingo profesinio augimo, apimančio tarpasmeninius, tarpkultūrinius bei papildomus užsienio kalbos gebėjimus, būtinus dirbant tarptautinėje ir įvairialypėje akademinėje bendruomenėje. LSS taip pat pabrėžia, kad studijų kokybę kuria etiškas ryšys, grindžiamas abipuse pagarba ir įtraukties principais. Dėstytojas turi užtikrinti prieinamumą visoms studentų grupėms bei būti pasirengęs individualiai pritaikyti studijų procesą studentams, turintiems negalią ar kitų individualių poreikių.

SKAITMENIZAVIMAS

Lietuvos studentų sąjungos vertinimu, studijų skaitmenizavimas yra esminė priemonė didinant aukštojo mokslo prieinamumą, lankstumą bei studijų individualizavimą. Tinkamai įgyvendintas, jis leidžia sėkmingai integruoti į studijų procesą asmenis, kurie dėl profesinių įsipareigojimų, šeiminių padėties, individualiųjų poreikių ar kitų priežasčių negali dalyvauti kontaktinėse studijose.

LSS pabrėžia, kad skaitmenizavimas negali būti traktuojamas kaip būdas mažinti aukštojo mokslo finansavimą. Priešingai, valstybė ir aukštosios mokyklos privalo užtikrinti pakankamas investicijas į kokybišką skaitmeninį turinį, modernią technologinę infrastruktūrą bei nuolatinį dėstytojų skaitmeninių ir pedagoginių kompetencijų kėlimą. LSS taip pat laikosi pozicijos, kad skaitmenizacija neturi tapti nauju socialiniu barjeru, todėl būtina remti studentus esančius žemos socioekonominės padėties, užtikrinant jiems prieigą prie reikiamos įrangos ir interneto ryšio.

Vadovaujantis į studentą orientuoto mokymosi principu, skaitmeninės priemonės turi būti naudojamos ne tik informacijai perduoti, bet ir aktyviam studentų įsitraukimui bei savarankiškam mokymuisi skatinti. Aukštosios mokyklos turi aktyviau investuoti į atvirosius švietimo išteklius lietuvių kalba, kurių trūkumas šiuo metu riboja studijų prieinamumą. Skaitmeninės priegos prie mokslinių duombazių ir literatūros plėtra leistų ne tik didinti kokybę, bet ir mažinti studentų patiriamas papildomas studijų išlaidas.

AKADEMINĖ ETIKA

Lietuvos studentų sąjunga laikosi pozicijos, kad akademinė etika ir sąžiningumas yra pamatinis studijų kokybės elementas, užtikrinantis studijų procese įgytų kompetencijų tikrumą ir aukštojo mokslo vertę visuomenėje. LSS pabrėžia, kad akademinės etikos ir sąžiningumo puoselėjimas yra bendra institucinė atsakomybė, kuri negali būti perkeliama tik studentams – aukštosios mokyklos privalo kurti pasitikėjimu, teisingumu ir pagarba grįstą kultūrą, orientuotą ne į nuobaudas, o į prevenciją ir vertybinį ugdymą.

Atsižvelgiant į sparčią technologijų kaitą, LSS akcentuoja būtinybę atnaujinti kokybės užtikrinimo metodikas, įvertinant dirbtinio intelekto (toliau – DI) įtaką didaktiniams metodams bei akademiniam sąžiningumui. Remiantis Europos studentų sąjungos (toliau – ESU) studijų kokybės pozicija (2025) ir ESU „Bologna with students eyes 2024” ataskaita, LSS akcentuoja, kad aukštosios mokyklos privalo priimti atsakomybę už etišką technologijų naudojimą ir skaidrų studentų pasiekimų vertinimą skaitmeninėje aplinkoje. Remiantis tarptautine apžvalga, vos keturiose Europos aukštojo mokslo erdvės šalyse šiuo metu yra reglamentuotas DI naudojimas švietime, todėl Lietuva turi siekti lyderystės inicijuodama aiškesnį nacionalinį susitarimą dėl DI įrankių integravimo bei nuotolinio stebėjimo programinės įrangos naudojimo. Progresyvus ir skaidrus požiūris į technologinę pažangą šiandien tampa kritiniu veiksniumi formuojant aukštojo mokslo sistemos patrauklumą, kadangi stojantieji institucijos pasirengimą dirbti su DI vertina kaip vieną iš studijų aktualumo ir kokybės įrodymų. Pripažįstama, kad dabartinis fragmentiškas reglamentavimas institucijų lygmeniu neužtikrina reikiamos sistemos darnos, todėl būtina sukurti vientisus nacionalinius principus, kurie garantuotų etišką technologijų taikymą bei besąlygišką studentų duomenų privatumą.

LSS pabrėžia, kad dirbtinis intelektas turi būti vertinamas per subalansuotą ir pragmatišką prieigą: pripažįstant jį kaip inovatyvią priemonę studijų lankstumui, prieinamumui bei individualizavimui didinti, kartu kritiškai vertinant kylančius iššūkius akademiniam sąžiningumui ir etikai. LSS akcentuoja būtinybę lavinti visos akademinės bendruomenės DI raštingumą, apimančią techninius įgūdžius, kritinį DI sugeneruoto turinio vertinimą bei etinius aspektus. Taip pat svarbu užtikrinti, kad DI niekada nepriimtų galutinių sprendimų dėl studentų vertinimo ar patekimo į aukštąjį mokslą be žmogaus įsikišimo ir kontrolės.

LSS atlikto akademinio sąžiningumo indekso tyrimo (2022) duomenimis – pagrindinės nesąžiningumo priežastys yra laiko trūkumas dėl darbo (Lietuvos studentų sąjungos vykdyto tyrimo „Studentų studijų ir darbo derinimo tyrimas“, 2021 m. duomenimis – kas antras studentas Lietuvoje dirba studijų metu), prasta psichikos sveikata bei individualūs poreikiai. Atsižvelgiant į tai, LSS teigia, kad turi būti užtikrinta prieinama akademinė, socialinė ir psichologinė pagalba, kuri yra neatsiejama nuo etiško studijų proceso.

Akademinė etika yra neatsiejama nuo studentų, kaip mokslo kūrėjų, teisių apsaugos. LSS laikosi tvirtos pozicijos, kad studentas visada privalo gauti pripažinimą už savo indėlį į mokslinę veiklą, o jo intelektualinės nuosavybės teisės turi būti besąlygiškai gerbiamos. Aukštosios mokyklos studijų sutartyse ar kituose dokumentuose neturėtų numatyti prievolių nepagrįstai perleisti autorines teises į studentų sukurtus autorinius darbus – patentus, prototipus, baigiamuosius ar kitus darbus – institucijai ar trečiosioms šalims. Institucijos privalo užtikrinti saugią aplinką moksliniams tyrimams, garantuojant studentams tokias pačias publikavimo ir autorines teises, kokias turi kiti akademinės bendruomenės nariai.

MOKYMOSI IŠTEKLIAI

Lietuvos studentų sąjunga laikosi pozicijos, kad aukštoji mokykla privalo užtikrinti visus studijų procesui ir numatytiems rezultatams pasiekti reikalingus mokymo(si) išteklius, kurie turi būti prieinami visiems studentams, nepriklausomai nuo jų socialinės ar ekonominės padėties. Remiantis Mokslo ir studijų įstatymo 4 str. 25 d., 80 str. 3 d. bei 83 str. nuostatomis, į studijų kainą privalo būti įskaičiuotos visos lėšos priemonėms ir paslaugoms, susijusioms su studijomis, įsigyti. LSS pabrėžia, kad reikalavimas studentams iš asmeninių lėšų pirkti privalomas priemonės (pvz., reagentus, brangią programinę įrangą ar specializuotą literatūrą) prieštarauja LR Konstitucijos 41 straipsnyje įtvirtintai nemokamo aukštojo mokslo sampratai bei socialinės dimensijos principams.

LSS vertinimu, mokymosi išteklių skirstomi į:

1. Tiesioginius išteklius – mokslo pasiekimais grįstas priemonės, būtinas konkrečios srities žinioms ir gebėjimams įgyti (literatūra, laboratorinė įranga, licencijuota programinė įranga);
2. Netiesioginius išteklius – mokymosi aplinkos infrastruktūrą ir paramos elementus, kurie šalina kliūtis visapusiškam dalyvavimui studijose (bibliotekos, ergonomiškos erdvės, nuotolinio mokymosi platformos).

Lietuvos studentų sąjungos 2024 m. tyrimo duomenys rodo kritinę situaciją Lietuvoje: net 92,8 proc. tyrime dalyvavusių studentų patiria papildomų studijų išlaidų, o 46,7 proc. dėl to jaučia nuolatinį finansinį nerimą. Tyrimas atskleidžia ir tiesioginę neigiamą įtaką studijų kokybei: kas ketvirtas studentas (27,1 proc.) nurodo bent kartą gavęs prastesnį įvertinimą dėl priemonių trūkumo, o 8,5 proc. studentų dėl lėšų stygiaus privalomų priemonių įsigyti negalėjo. Lietuvos studentų sąjunga pabrėžia, kad valstybė ir aukštosios mokyklos privalo priimti atsakomybę už studentų patiriamas finansines naštas mažinimą. LSS vertinimu, būtina vystyti tvarius paramos mechanizmus, užtikrinant, kad išlaidos studijoms būtinoms priemonėms netaptų barjeru aukštojo mokslo prieinamumui. LSS pabrėžia, kad studijų programų komitetai privalo užtikrinti visišką skaidrumą dėl numatomų studijų išlaidų. Remiantis tarptautine gerąja praktika (pvz., Harvardo ar Sidnėjaus universitetų), aukštosios mokyklos privalo viešai informuoti stojančiuosius apie galimas papildomas išlaidas dar prieš pasirašant studijų sutartį bei nurodyti, kokiais finansavimo įrankiais ar paramos mechanizmais jos gali būti dengiamos. Tai leistų studentams objektyviai įvertinti savo finansines galimybes ir mažintų iškritimo riziką.

LSS laikosi tvirtos pozicijos, kad visi tiesioginiai ir netiesioginiai mokymosi išteklių privalo būti besąlygiškai prieinami ir individualiai pritaikyti studentams, turintiems poreikių, kylančių iš negalios. Aukštosios mokyklos privalo užtikrinti, kad tiek fizinė infrastruktūra, tiek skaitmeniniai išteklių (duomenų bazės, speciali programinė įranga, mokymosi medžiaga) būtų lengvai pasiekiami visoms studentų grupėms. LSS primena kritinę situaciją Lietuvoje: ŠMSM 2020 metais atliktos analizės duomenimis, vos 18 proc. valstybinių mokymo įstaigų pastatų yra visiškai pritaikyti asmenims su judėjimo negalia, į 43% šių įstaigų pastatų negalią turintys žmonės negali net patekti, o pritaikymas regos negaliai nesiekia net 1 proc. Atsižvelgiant į tai, LSS tiki būtinybe valstybės lygmeniu įtvirtinti centralizuotus infrastruktūros standartus švietimo erdvėms.

STUDIJŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

Lietuvos studentų sąjunga, remiantis ESU studijų kokybės pozicija (2025), teigia, kad studijų kokybės užtikrinimo tikslas yra nuolatinis studentų mokymosi patirties gerinimas. Į šią patirtį įeina ne tik akademinis turinys ar lankstūs mokymosi keliai, bet ir bendra studento gerovė: nuo sklandaus studijų proceso, lengvai prieinamų resursų iki psichosocialinio saugumo, įtraukios studijų aplinkos bei lygių galimybių užtikrinimo. Tokia studijų kokybės samprata grindžiama kolektyvinės atsakomybės principu, apimančiu studentų, dėstytojų ir administracijos įsitraukimą į kokybės užtikrinimo procesus. LSS tiki, kad studijų kokybė yra taip pat neatsiejama nuo studentų savivaldos įsitraukimo, tačiau iki dabar yra aukštųjų mokyklų, kuriose savivaldos ir studentų atstovavimas neveikia, o pats studentų įtraukimas į studijų kokybės užtikrinimo procesus išlieka fiktyvus. Kiekvienoje aukštojoje mokykloje turi būti įsteigta ir autonomiškai veikianti studentų savivalda, visais lygmenimis įtraukta į aukštosios mokyklos strateginį ir studijų kokybės valdymą, nes praktikoje aukštosios mokyklos studentų savivalda vis dar dažnai vertinama tik kaip formalus dalyvis, o ne lygiavertis partneris (ESU 2025). Remiantis sėkmingomis tarptautinėmis praktikomis, LSS pabrėžia, kad aukštosios mokyklos studentų savivaldos deleguoti atstovai turi būti pripažinti lygiateisiais proceso partneriais, visapusiškai dalyvaujančiais visuose kokybės užtikrinimo etapuose.

Lietuvos studentų sąjunga tiki, kad vidinė studijų kokybės užtikrinimo sistema turėtų veikti nuolatos ir būti cikliška bei sisteminga. Siekiant užtikrinti šios sistemos veiksmingumą, kokybės procesai privalo būti integruoti į institucijos valdymo struktūrą kaip neatsiejama jos dalis. Remiantis ESU studijų kokybės pozicija (2025), LSS teigia, kad kiekviena aukštoji mokykla privalo turėti viešai prieinamą ir į jos valdymą įtrauktą vidinės kokybės užtikrinimo sistemos strategiją, kurioje būtų aiškiai įvardijami kokybės tikslai bei numatomi pamatuojami rezultatai. Vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemos centre turi būti skaidri grįžtamojo ryšio sistema, skirta visoms aukštosios mokyklos bendruomenės dalims. Tikras pokytis pasiekiamas tik tada, kai studijų programų tobulinimo planai ir įgyvendinti sprendimai grindžiami nuolatinėmis peržiūromis bei išanalizuotu studentų, dėstytojų ir socialinių partnerių grįžtamuju ryšiu. Remiantis tarptautinėmis praktikomis, atvirą dialogą kuria „grįžtamojo ryšio apie grįžtamąjį ryšį“ (angl. feedback-on-feedback) principas: aukštoji mokykla turi viešai komunikuoti apie tai, kaip buvo atsižvelgta į bendruomenės pastabas ir kokie veiksmai bus atliekami toliau. Šis principas ne tik įprasmina nuomonę, bet ir demonstruoja realų jos poveikį studijų tobulinimui. Šio principo stoka neretai tampa viena iš priežasčių, kodėl studentai vangiai dalyvauja apklausose – nematydami savo įžvalgų poveikio, jie praranda motyvaciją įsitraukti. Todėl sistemingas informavimas apie įgyvendintus pokyčius stiprina motyvaciją aktyviai dalyvauti kokybės gerinimo procesuose ir kuria abipusiu pasitikėjimu grįstą akademinę kultūrą. Šioje vidinėje kokybės užtikrinimo sistemoje studentų savivalda privalo dalyvauti kaip lygiateisė partnerė: jos deleguoti atstovai privalo būti įtraukiami į visus studijų kokybę užtikrinančius organus (pavyzdžiui, studijų programų komitetus, Senatą arba Akademinę tarybą). Aukštoji mokykla taip pat turi investuoti į studentų savivaldos atstovų pasirengimą dalyvauti studijų kokybės procesuose (angl. QA literacy) bei užtikrinti realias galimybes šią veiklą derinti su studijomis. Siekiant tikro įsitraukimo, galima taikyti proporcingas paskatas už atliktą darbą.

Remiantis ESU studijų kokybės pozicija (2025), LSS tiki, kad išorinis studijų kokybės užtikrinimas turi tapti dialogu grįstu procesu, kurio pagrindinis tikslas – teikti konstruktyvų grįžtamąjį ryšį institucijos pažangai ir realias priemones ugdymo kokybei gerinti, o ne tik vertinti administracinę atitiktį. Reguliarūs ir cikliški vertinimai yra būtini tam, kad aukštosios mokyklos išliktų atskaitingos visuomenei už savo veiklos

rezultatus, nuolat reflektuotų savo raidą bei stiprintų tarpinstitucinį pasitikėjimą. Siekiant vertinimo objektyvumo, išoriniuose vertinimo procesuose privalo atsirasti nepriklausoma studentų savivaldos pateiktis (angl. student submission). Matant, kad tarptautinės statistikos vis dar rodo nepakankamą realų studentų įsitraukimą, galima teigti, kad šis įrankis yra būtinas tiek vidinei, tiek išorinei kokybės kultūrai stiprinti (ESU 2025). Studentų savivaldai turi būti sudarytos sąlygos teikti ataskaitas, be jokių aukštosios mokyklos apribojimų, apie kasdienę studijų patirtį, taip užtikrinant, kad išorinio vertinimo išvados remiasi ne vien biurokratiniais rodikliais, bet ir realia studentų patirtimi. LSS tiki, kad studentų savivalda turi būti pripažinta kaip lygiavertė vertinimo partnerė, galinti savarankiškai identifikuoti sisteminės problemas ir gerosios patirties pavyzdžius.

LSS taip pat pritaria perėjimui prie rizika grįsto (angl. risk-based) kokybės stebėsenos modelio, kurį taikydamas Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC) rinktųsi vertinamas programas ar sritis remiantis metų eigoje stebimais rodikliais, tokiais kaip aukštas studentų nubyrėjimo lygis, žemi pasitenkinimo rezultatai ar prasti įsidarbinimo rodikliai. Vertinant studijų paslaugų efektyvumą ir socialinę paramą, privaloma naudoti centralizuotus, palyginamus duomenis, pavyzdžiui, nacionalinės studentų apklausos ar EUROSTUDENT tyrimų rezultatus, taip sudarant sąlygas išoriniam vertinimui tapti ne formalia administracinės atitikties kontrole, o nuosekliu kokybės kultūros puoselėjimo įrankiu, orientuotu į realią studento sėkmę.

LSS pabrėžia, kad studijų kokybės užtikrinimas turi būti nuolatinis, sistemiškas ir dialogu grįstas procesas, apimantis visos akademinės bendruomenės atsakomybę. Realus studentų įsitraukimas, stipri ir autonomiška studentų savivalda, duomenimis grįsti sprendimai, skaidri grįžtamojo ryšio sistema bei atsakingas institucinis valdymas yra tarpusavyje susiję elementai, kurie kartu kuria brandžią kokybės kultūrą. Šių veiksnių visuma leidžia užtikrinti, kad studijų kokybės sistema būtų orientuota į nuolatinį tobulėjimą, studento gerovę ir ilgalaikę aukštojo mokslo pažangą.